

طرح درس: ضمان قهری (مسئولیت مدنی)

مقطع کارشناسی ارشد حقوق خصوصی

دکتر محمد مهدی مقدادی / دانشیار دپارتمان دانشگاه مفید

۱. معرفی درس:

امروزه اعمال زیان بار و بروز خسارات در زمینه های مختلف و متنوعی مطرح است (مانند: حوادث ناشی از سوانح رانندگی و حمل و نقل زمینی، هوایی و دریایی، خسارات در عرصه صنایع و تولید و انرژی، زیان های مربوط به تولید و عرضه محصولات خوراکی و دارویی و بهداشتی، خساران ناشی از تشخیص آزمایشات، درمان و اقدامات پزشکی، پیراپزشکی و بیمارستانی، حوادث مربوط به ورزش، خسارات زیست محیطی و زیان های ناشی از تبلیغات، فعالیت رسانه، پلتفرم ها و فضای مجازی).

به دلیل تنوع و تکرر رو به تزايد مسائل مسئولیت مدنی، قواعد و مقررات آن نیز در حال تحول و توسعه است. مسئولیت مدنی یکی از شاخه های پر بحث و کارآمد حقوق است که در آن تلاش می شود ضمن شناسایی اعمال زیان بار و خسارات، مبانی و ارکان مسئولیت مدنی به گونه ای تبیین و تفسیر شوند که هیچ خسارتی بدون جبران نماند.

حقوق ایران در ابتدا مباحث جبران خسارت را تحت عنوان «ضمان قهری» از فقه اسلامی گرفته (در مقررات قانون مدنی و قانون مجازات اسلامی) و سپس بخشی را نیز تحت عنوان مسئولیت مدنی (liability) از حقوق کشورهای غربی از جمله فرانسه اقتباس کرده است (در قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹) و مدتهاست این بحث مطرح است که الگو و سازوکار مناسب برای نظام مسئولیت مدنی چیست؟ (فقه اسلامی یا غربی؟)

تحول و توسعه مسئولیت مدنی به اندازه ای سریع است که غالباً نظام قانونگذاری فرصت بررسی و پاسخگویی به آن را ندارد، از این رو لازم است نظام حقوقی ما به ویژه دادگاه ها و رویه قضایی با هدایت صاحب نظران حقوق (دکترین) و بهره گیری از تجارب کشورهای موفق با منظور داشتن قواعد کلی و نیازهای اجتماعی و با رعایت قواعد موازین اسلامی، چاره جویی کرده و تدابیر و قواعد مناسبی را ایجاد کنند. بدین مطالعات تطبیقی جایگاه خاصی در مسئولیت مدنی دارند.

در این درس سه محور مهم مورد تاکید و تحلیل خواهد بود:

۱. معرفی نظام مسائل ضمان قهری و مسئولیت مدنی، مهم ترین تحولات و در ضمن آن بیان تفاوت های ضمان قهری و مسئولیت مدنی : در قسمت تحولات؛ تغییر قواعد مسئولیت مدنی و نیز نقش و مداخله دولت در مسئولیت مدنی و تحولات آن بررسی خواهد شد. هم چنین تحولات نظام جبران خسارت هم مورد بحث قرار خواهد گرفت.

۲. شیوه تحلیل و روش حل مسائل ضمان قهری (مسئولیت مدنی) با بهره گیری از روش مطالعات تطبیقی و فقهی حقوقی

۳. پرداختن به نمونه های مهمی از مسئولیت مدنی با روش مطالعات تطبیقی و فقهی و حقوقی از جمله مسئولیت مدنی ورزشی، مسئولیت مدنی بیمارستانها، مسئولیت مدنی ناشی از فعالیت رسانه، مسئولیت مدنی ناشی از تبلیغات و تایید کالاها و مسئولیت زیست محیطی.

در این درس دانشجویان محترم هم باید یک مساله جدید در حوزه مسئولیت مدنی را با روش صحیح مورد مطالعه و تحلیل قرار داده و در قالب ارائه کلاسی یا مقاله تا پایان ترم تقدیم کنند.

۲. سرفصل های درس:

➤ معرفی ضمان قهری در فقه و مقایسه آن با مسئولیت مدنی / ظرفیت ها و کاستی ها

۱ جلسه

- تحولات مسئولیت مدنی و نظام مسائل ۱ جلسه
- روش حل مسائل مسئولیت مدنی (ضمان قهری) و بایسته های آن ۱ جلسه
- دخالت دولت در مسئولیت مدنی و جبران خسارت (مسئولیت تبعی دولت، تشدید و خسارت تنبیهی، تخفیف مسئولیت مدنی) ۳ جلسه
- مسئولیت مدنی ورزشکاران و مدیران ورزشی در پرتو مطالعات تطبیقی و تحلیل فقهی و حقوقی ۲ جلسه
- مسئولیت مدنی بیمارستانها و مراکز درمانی ۲ جلسه
- مسئولیت مدنی متخصصان پزشکی و پیراپزشکان ۱ جلسه
- مسئولیت مدنی رسانه و خسارات به حقوق مربوط به شخصیت ۱ جلسه
- مسئولیت مدنی ناشی از تبلیغات و تایید کالاها ۱ جلسه
- مسئولیت زیست محیطی ۱ جلسه
- بررسی مقالات و ارائه ها ۲ جلسه

۳. منابع درس و امتحان:

- منبع اصلی مطالب تدریس شده در کلاس به همراه قوانین و مقررات مربوط (از جمله قانون مدنی و قانون مسئولیت مدنی) است و مقالاتی که معرفی می شوند .

سایر منابع مفید:

۱. کتاب های پایه: کتاب حقوق مدنی: الزامهای خارج از قرارداد (ضمان قهری) دکتر ناصر کاتوزیان، ناشر: انتشارات سمت تهران.
۲. کتاب مسئولیت مدنی دکتر علی عباس حیاتی، ناشر: میزان تهران.
۳. کتاب مسئولیت مدنی دکتر علی رضا باریکلو، ناشر: دانشگاه تهران
۴. کتاب مسئولیت مدنی در فقه امامیه دکتر محمد حکمت نیا، ناشر: بوستان کتاب قم
۵. مسئولیت مدنی (الزامات خارج از قرارداد) نوشته: دکتر سیدحسین صفایی و دکتر حبیب الله رحیمی: انتشارات سمت

کتاب های مناسب:

۱. مسئولیت مدنی ورزشکاران محمد مهدی مقدادی، ناشر: دانشگاه مفید
۲. تحلیل رویه قضایی در زمینه مسئولیت مدنی، پاتریس ژوردن، ترجمه مجید ادیب، ناشر: نشر میزان

کتاب های خارجی:

۱. Comparative Product Liability Publisher : Geraint G. Howells

Dartmouth Pub CoPublication date : January ۱, ۱۹۹۳ Language : English

۲. State Liability and the Law A Historical and Comparative Analysis

By Bartłomiej Wróblewski ۲۰۲۳

۳. Products Liability and Safety, Cases and Materials (University Casebook Series) ۸th Edition

by Mary Davis, David Owen

۴. Tort Law A Modern Perspective ,Cambridge University Press

۵. Tort Law: Responsibilities and Redress [Connected eBook with Study Center] (Aspen Casebook) ۵th Edition, by John C. P. Goldberg (Author), Leslie Kendrick (Author), Anthony J. Sebok (Author), Benjamin C. Zipursky (Author)

۳. ارزشیابی و نمره:

فعالیت کلاسی: تا دو نمره

تحقیق (مقاله) و ارائه کنفرانس: شش نمره

مقاله باید در چارچوب مباحث درس، با هماهنگی قبلی طرح اجمالی و اخذ تایید و مطابق استانداردها بین ۴ تا ۶ هزار کلمه باشد.

آزمون پایان ترم: دوازده نمره

برقراری ارتباط: mmeghdadim@gmail.com

حضور: اتاق ۴۱۹

